

**ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ДЕРЖАВНОГО
ДЕНДРОПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ»
НАН УКРАЇНИ: ПАВІЛЬЙОН «РОТОНДА»**

Бойко Н. С.

*кандидат біологічних наук,
директор державного дендропарку «Олександрія» НАН України*

Дойко Н. М.

*кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник,
завідувачка відділом збагачення дендрофлори державного дендропарку
«Олександрія» НАН України*

Мордатенко І. Л.

*кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник відділу збагачення дендрофлори
державного дендропарку «Олександрія» НАН України*

Силенко О. В.

*провідний інженер відділу збагачення дендрофлори державного
дендропарку «Олександрія» НАН України
м. Біла Церква, Київська область, Україна*

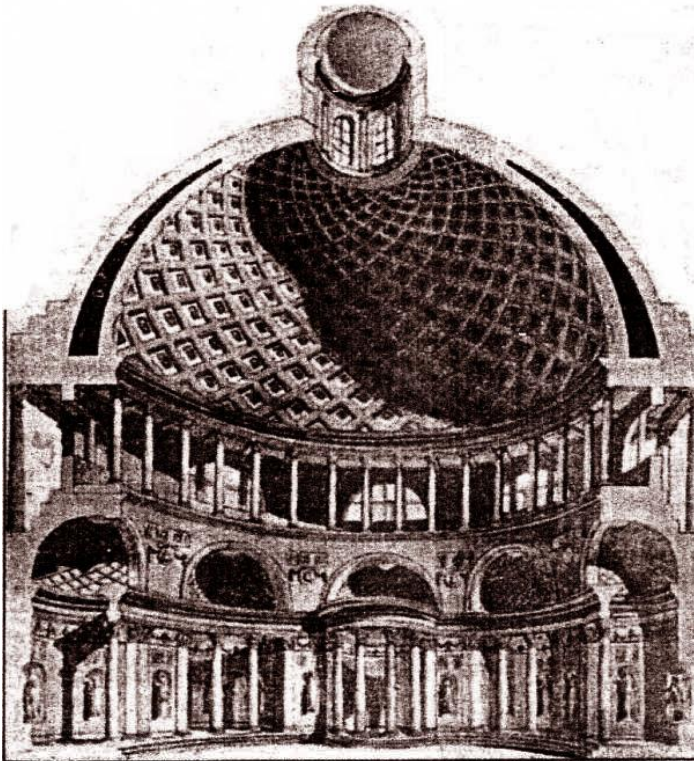
Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України, розташований у місті Біла Церква Київської області – є одним з найкращих садово-паркових ансамблів України епохи романтизму кінця XVIII ст. Заснований у 1788 році маєток «Олександрія», був замською резиденцією подружжя графів Браницьких – польського Коронного гетьмана Франциска Ксаверія Браницького та його дружини Олександри Василівни Браницької (Енгельгардт), племінниці князя Григорія Потьомкіна та улюбленої фрейліни російської імператриці Катерини II.

Територія парку загальною площею понадо 200 га складалася з «Аустерії» (палацу), комплексу павільйонів, Танцювального павільйону, а також пейзажного парку у романтичному стилі та господарської частини.

До задуму будівництва «Олександрії» його господаря і натхненника Олександра Браницька, внесла ідею використання елемента меморіальних композицій, які бачила у російських парках тог часу Павловському, Царськосельському та ін.

Безпосереднь в «Олександрії» чітк простежувалися три таких меморіальних цикли, перший з яких (1787-1796 рр.), присвячений вшануванню Найсвітлішого князя Григорія Олександровича Потьомкіна.

У 1791 році на руках у племінниці Олександрії Браницької помирає князь Григорій Потьомкін і, за підтримки Катерини II, саме вона отримує більшу частину спадщини князя, тому, враховуючи ту важливу роль, яку він відіграв у її житті – Олександра Браницька вирішує присвятити його пам'яті справжній мавзолей. Проект такого мавзолею розробив у 1795 році відомий архітектор, автор Таврійського палацу Г.О. Потьомкіна у Санкт–Петербурзі, Іван Старов (рис. 1).

*Старов І.Е. Проект мавзолея Г.А.Потемкіну в іменні А.В.Браницької.
Сев. 1790-х гг.*

Рис. 1. Проект мавзолею Г. Потьомкіна в «Олександрії», 1795 р.

Проте, через низку політичних обставин, після смерті Катерини II графиня Браницька вимушена була повернутися на постійне проживання до

Білої Церкви, відмовитися від будівництва грандіозного мавзолею і у гущавині «Дружнього саду» побудувати лише павільйон «Ротонда» на вшанування пам'яті Г. Потьомкіна [1, с.10]. Слід зазначити, що ця архітектурна споруда мала багат спільного з павільйоном «Пам'ятник батькам» у Павловському парку Санкт–Петербурга [4] (архітектор Ч. Камерон) (рис.2, 3).

Рис. 2. «Пам'ятник родителям» Рис.3. Павільйон «Ротонда», 1828 р. Павловський парк

Напівкруглий павільйон у стилі класицизму з прорізаною у передній стіні великою аркою, купол та арка прикрашені декоративним ліпним орнаментом. У центрі павільйону знаходився мармуровий бюст Г. Потьомкіна з підписом «Полезен миром и войной, Екатеринин друг, благотворитель мой». Висота павільйону «Ротонда» 10,5 м, ширина – 9 м. На думку деяких дослідників, «Ротонда» була ядром меморіального циклу, присвяченого Г.О. Потьомкіну, до складу якого входил ще і підземне капище. Досі не підтверджена, але і не спростована, версія щодо перепоховання канопа із серцем Г. Потьомкіна у парку «Олександрія» [2, с.19].

Після подій 1917-1922 рр. та Другої Світової війни, павільйон «Ротонда», як і більшість інших паркових спорудо на території «Олександрії», зазнав руйнації (рис. 4). І, лише у середині ХХ ст., був відреставрований (рис.5.).

Рис. 4. 1946 р. Рис. 5. 2016 р.

Сучасна висота споруди 10, 5 м, ширина 9 м. У композиційному плані – це частина потовщеної стіни, виготовлена у формі мушлі з внутрішнім отвором у вигляді арочного порталу, який пересікає масивний архітрав, збудований на 4 колонах з капітелями коринфського ордеру. Купол та арка будівлі також декоративн оформлені. Підлога та східці виконан з граніту [3, с. 58]

У 2016 році у павільйоні «Ротонда» встановлен бюст Г. Потьомкіна роботи молодог білоцерківського скульптора Максима Василенка. Плануем розпочати пошукові археологічні роботи на даній ділянці.

Література:

1. Галкін С.І., Черевченко Т.М. Дендропарку «Олександрія» НАНУ – 210 років. Матеріали II міжнар. наук. – практ. конф. «Старовинні парки та проблеми їх збереження. ДО 210–річчя дендропарку «Олександрія»». Біла Церква, 2003. С. 9–13.
2. Галкин С.И. Семантика парка «Александрия» НАН Украины. Матеріали міжнар. наук. конф. «Старовинні парки і ботанічні сади – наукові центри збереження біорізноманіття рослин та охорони історико-культурної спадщини». Умань, 2011. С. 19–20.
3. Галкін С.І. Дендрологічний парк «Олександрія» НАН України (історія та сучасність). Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2012. 104 с.
4. <http://love-gorod.ru/pavlovsk/obj/pamyatnik-roditelyam>